

مرور نظام‌مند
مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی

آیه سدیقیان بیدگلی
مؤلف و شگری

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی

ام. صدیقیان، بیدگلی (عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی)

مجتبی لشگری

ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

طرح جلد: مهین مرنبندی

چاپ اول: بهمن ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۰۵-۰۰۴

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید بهشتی، پلاک ۱۲۴، شماره ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷
سایت: www.iscs.ac.ir | ایمیل: info@iscs.ac.ir
کلیه آثار این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و تخصصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تایید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: صدیقیان بیدگلی، آمنه، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور: مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی آمنه صدیقیان بیدگلی،

مجتبی لشگری.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۳۱۴ ص: جدول، نمودار؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: 978-600-8905-00-4

موضوع: دانشجویان -- ایران -- وضع اجتماعی

College students -- Iran -- Social conditions: موضوع

موضوع: مسائل اجتماعی -- ایران

Social problems -- Iran: موضوع

شناسه افزوده: لشگری، مجتبی، ۱۳۶۹ -

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

رده‌بندی کنگره: ۴۱۳۹۶ص ۹ الف ۲۳۳۹/ LB

رده‌بندی دیویی: ۳۷۸/۳۴۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۸۶۹۸۳۷

فهرست

۹	درباره پژوهشکده
۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه مؤلفان
	بخش اول
۲۷	مروری بر چگونگی بازنشاسی مهم‌ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی
۳۱	بازنشاسی مهم‌ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی
۳۱	۱- رویکردهای مورد استفاده در راستای گزینش مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی
۳۱	۱-۱ مقدمه و تعریف حیطه مفهوم مسائل اجتماعی
۳۸	۱-۲ مسائل اجتماعی در رویکرد بر ساخت‌گرایی
۴۷	۱-۳ مسائل اجتماعی در رویکرد عینی
۵۲	۱-۴ مسائل اجتماعی در رویکرد متعادل (ترکیبی)
۵۶	۱-۵ رویکرد انتخابی در این پژوهش برای گزینش نهایی مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی
	بخش دوم
۷۷	توصیف و تحلیل مهم‌ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی
۷۹	رفتارهای پر خطر
۸۳	مصرف سیگار، مواد مخدر و مشروبات الکلی
۱۰۰	اتحرافات جنسی
۱۰۹	اتحرافات رسانه‌ای
۱۱۹	اتحرافات آموزشی
۱۲۶	لرنکاب جرم
۱۳۱	خشونت
۱۳۷	وندالیسم

۱۴۳	الکتر و تمایل به خودکشی
۱۵۰	قانون‌گریزی
۱۵۵	مهاجرت نخبگان (گرایش برای مهاجرت تحصیلی به خارج از کشور)
۱۶۳	امید به آینده و رضایت از زندگی
۱۶۳	امید به آینده
۱۶۹	رضایت از زندگی
۱۷۷	اخلاق شهروندی (حقوق و وظایف شهروندی)
۱۸۶	نابرابری اجتماعی (اساس نابرابری و محرومیت نسبی)
۱۹۱	مشخصات تمامی مطالعات بررسی شده
۱۹۵	نتیجه‌گیری
۲۲۱	منابع
۲۲۱	(الف) منابع فارسی:
۲۲۱	کتاب
۲۲۲	مقالات
۲۲۴	طرح‌ها و گزارش‌های پژوهشی دولتی
۲۲۶	منابع استفاده شده در این پژوهش
۲۶۱	(ب) منابع انگلیسی:
۲۶۳	پیوست ۱. آمارهای جمعیت جوان، دهه ۱۳۸۰، دانشگاهی و مراکز آموزش عالی
۲۶۹	پیوست ۲. تصاویر برخی معرفی‌نامه‌ها
۲۷۱	پیوست ۳. تجزیه و تحلیل طرح‌های ملی
۲۸۳	پیوست ۴. پنداشت‌ها از مسائل اجتماعی مهم
۲۸۷	پیوست ۵. اسناد بررسی شده در فراتحلیل «اسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها»
۲۸۹	پیوست ۶. ماتریس‌های نهایی گزینش متغیرها
۳۰۱	پیوست ۷. جدول داده‌های نقشه‌های استانی
۳۰۷	پیوست ۸. نمودارهای آماری مهاجرت نخبگان
۳۰۹	پیوست ۹. ماتریس رابطه آماری متغیرهای زمینه‌ای با متغیرهای وابسته

فهرست جدول‌ها

۸۷	جدول ۱. مشخصات کلی مطالعات مربوط به مصرف دخانیات مشروبات الکلی و مواد مخدر در دانشگاهی ایران
۱۰۵	جدول ۲. مشخصات کلی مطالعات مربوط به انحرافات جنسی در نمونه دانشجویی ایران
۱۱۴	جدول ۳. مشخصات کلی مطالعات مربوط به انحرافات رسانه‌ای و آسیب‌های مجازی در نمونه دانشجویی ایران
۱۲۴	جدول ۴. مشخصات کلی مطالعات مربوط به انحرافات آموزشی در نمونه دانشجویی ایران
۱۳۰	جدول ۵. مشخصات کلی مطالعات مربوط به ارتکاب جرم در نمونه دانشجویی ایران
۱۳۵	جدول ۶. مشخصات کلی مطالعات مربوط به خشونت در نمونه دانشجویی ایران
۱۴۰	جدول ۷. مشخصات کلی مطالعات مربوط به وندالیسم در نمونه دانشجویی ایران
۱۴۶	جدول ۸. مشخصات کلی مطالعات مربوط به الکتر و تمایلات مربوط به خودکشی در نمونه دانشجویی ایران
۱۵۲	جدول ۹. مشخصات کلی مطالعات مربوط به قانون‌گریزی در نمونه دانشجویی ایران
۱۵۸	جدول ۱۰. مشخصات کلی مطالعات مربوط به مهاجرت نخبگان در نمونه دانشجویی ایران
۱۶۶	جدول ۱۱. مشخصات تحقیقات داخلی در مورد امید به آینده در بین دانشجویان
۱۷۱	جدول ۱۲. مشخصات تحقیقات داخلی در مورد رضایت از زندگی در بین دانشجویان
۱۸۱	جدول ۱۳. مشخصات تحقیقات داخلی در مورد اخلاق شهروندی (حقوق و وظایف شهروندی) در بین دانشجویان

- جدول ۱۴. مشخصات تحقیقات داخلی در مورد نابری اجتماعی (نابری اجتماعی) در بین دانشجویان ۱۸۹
جدول ۱۵. مشخصات کلی مجموع مطالعات مربوط به مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی در این پژوهش ۱۹۲

فهرست نمودارها

- نمودار ۱. نسبت جمعیت دانشجویی کل کشور به جمعیت کل (۱۳۶۹-۱۳۹۰) ۱۷
نمودار ۲. میزان سرانه دانشجویان در ایران و دیگر کشورهای آسیایی در دو مقطع زمانی ۱۳۷۹ و ۱۳۹۰ ۱۸
نمودار ۳. مجموع امتیاز مسائل اجتماعی در رویکرد چندبعدی این پژوهش (برساخت ها، فرااتحادها و پیمایش ها) ۶۴
نمودار ۴. میانگین درصد شاغلان دارای تحصیلات دانشگاهی در مشاغل که نیازمند تحصیلات عالی نیستند ۶۷
نمودار ۵. آمار کاربران اینترنت در ایران (۱۳۹۴-۱۳۷۳) ۷۳
نمودار ۶. میزان مصرف دخانیات، مواد و مشروبات الکلی در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۷۸-۱۳۹۴ ۸۹
نمودار ۷. میانگین درصدی مصرف دخانیات، مواد و مشروبات الکلی در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۷۸-۱۳۹۴ در
با: ی س ساله ۹۰
نمودار ۸. میانگین درصدی انحرافات جنسی در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵ ۱۰۱
نمودار ۹. میانگین درصد اعتیاد اینترنتی در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵ ۱۱۰
نمودار ۱۰. میانگین درصدی تبقلب در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۸۳-۱۳۹۴ ۱۲۰
نمودار ۱۱. میانگین درصد رضایت از زندگی در میان دانشجویان بین سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۵ ۱۶۹

فهرست شکل ها

- شکل ۱. ملاکهای گزینش مسائل اجتماعی مربوط به «تحقیق بررسی مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی» ۳۰
شکل ۲. جایگاه مسائل اجتماعی در سطوح آسیب شناسی مشکلات اجتماعی ۳۳
شکل ۳. رویکردهای استفاده شده و رویکرد پژوهش برای زینش مسائل اجتماعی مروج در زندگی دانشجویی ۳۸
شکل ۴. الگوی پیوستاری و الگوی متعامد در تعیین ترتیب مسائل اجتماعی ۵۳
شکل ۵. فرایند تعیین اولویت مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی ۵۷
شکل ۶. مسائل اجتماعی دارای اولویت در بهزنشناسی مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی ۶۳
شکل ۷. نقشه جغرافیایی مجموع میزان رفتارهای پرخطر در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس
مطالعات استانی ۸۳
شکل ۸. نقشه جغرافیایی میزان مصرف سیگار در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۹۲
شکل ۹. نقشه جغرافیایی میزان مصرف مشروبات الکلی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۹۳
شکل ۱۰. نقشه جغرافیایی میزان مصرف مواد مخدر در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۹۴
شکل ۱۱. نقشه جغرافیایی میزان انحرافات جنسی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۰۷
شکل ۱۲. نقشه جغرافیایی میزان انحرافات رستاهای در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۱۳
شکل ۱۳. نقشه جغرافیایی میزان انحرافات آموزشی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۲۳
شکل ۱۴. نقشه جغرافیایی میزان ارتکاب جرم در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۲۹
شکل ۱۵. نقشه جغرافیایی میزان خشونت در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۳۶
شکل ۱۶. نقشه جغرافیایی میزان وندالیسم در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۴۱

- شکل ۱۷. نقشه جغرافیایی میزان افکار خودکشی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۴۸
- شکل ۱۸. نقشه جغرافیایی میزان قانون گریزی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۵۳
- شکل ۱۹. نقشه جغرافیایی میزان مهاجرت نخبگان در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۶۰
- شکل ۲۰. نقشه جغرافیایی میزان امید به آینده در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۶۷
- شکل ۲۱. نقشه جغرافیایی میزان رضایت از زندگی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۷۴
- شکل ۲۲. نقشه جغرافیایی میزان اخلاق شهروندی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۸۳
- شکل ۲۳. نقشه جغرافیایی میزان نابرابری اجتماعی در میان دانشجویان کشور به تفکیک استانی و براساس مطالعات استانی ۱۹۰

پیشگفتار

این کتاب، حاصل مرور اطلاعات گردآوری شده در زمینه مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی بوده و اطلاعات آن بررسی شده شامل اسناد، مقالات، گزارش‌های دولتی و غیردولتی در دسترس پژوهشگران بوده است. لازم به ذکر است پژوهشگران در دسترس به برخی داده‌ها و اطلاعات مراکز دولتی، محدودیت داشته و با ممانعت روبرو شده‌اند و این موضوع، میزان داده‌های قابل دسترس در این پژوهش را کاهش داده است.

بخش اندکی از اطلاعات این کتاب در حیطه «بازشناسی» مهم‌ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی، برآمده از بررسی‌هایی است که در پروژه «بررسی مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی»، توسط پژوهشگر در پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۵ انجام شده است. در این پروژه، بخش اول معطوف به بازشناسی مهم‌ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی با تأکید بر رویکرد اجرایی است؛ به گونه‌ای که سعی شده با مرور طرح‌های ملی، تأکید بر وضعیت سنجشی آنها و نیز با توجه به رویکرد تلفیقی به گزینش

مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی پرداخته و در بخش بعدی به سنجش مسائل شناسایی شده (رفتارهای پرخطر، مهاجرت تحصیلی، نخبگان، رضایت از زندگی و امید به آینده، نابرابری اجتماعی، قانون‌گریزی) در نمونه دانشجویی کل کشور پرداخته شود. این کتاب نیز در بخش اول، بازنویسی فصل اول آن پروژه و تشریح فرایند گزینش مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی بوده و در بخش دوم به تحلیل مطالعات موجود بر مبنای تکنیک مرور نظام‌مند پرداخته است. بالین، پژ، شگران در تألیف این کتاب، تحلیل‌ها و روندهای دیگر داده‌های موجود را نیز در نظر گرفته و سعی کرده‌اند در ابتدا نحوه گزینش مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی را توضیح داده و سپس، مروری نظام‌مند بر هر کدام از این مسائل و روند تغییرات آنها بر حسب داده‌های موجود داشته باشند. در این فرایند تلاش شده است کم و کیف مهم ترین مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی بر حسب مقدمات و محدودیت‌های موجود، توصیف شده و موردنمایی قابل قبول برای مطالعات آتی در حوزه مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی، برای دیگر پژوهشگران این حوزه فراهم گردد.

در نهایت، لازم است از همکاری‌های پژوهشگاه، محاسبات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، جناب آقای دکتر مرزایی و جناب آقای دکتر رحمانی صمیمانه سپاسگزاری شود. همچنین از خانم ارمغان مهدی، کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه الزهرا (س) به عنوان همکار اصلی این طرح، تشکر می‌نمایم.